

Clauze compatibile cu principiul irevocabilității donațiilor

Lect. univ. dr. Robert Bischin *

Compatible clauses with the irrevocable principle donations

Although there isn't an express regulation can be may be invoked in this sense that if the legislature recognizes of the holder the property law, the possibility of transmitting the right, in totality, through a donation contract, the more he will be able to transmit through such a contract, a part of this right, that is less than the property itself. Resolution condition in the time between when the contract is concluded and the condition "pendente conditione", does not produce any effect, the contract is considered a contract simply not affected by the ways.

Key words: stipulation, donation, irrevocability, patrimony

Cuvinte cheie: clauză, donație, irevocabilitate, patrimoniu

1. Sfera de aplicare a principiului irevocabilității. Enumerarea clauzelor incompatibile cu principiul irevocabilității conținută în Codul civil nu este una limitativă, motiv pentru care determinarea clară a sferei de aplicare a principiului irevocabilității presupune evidențierea și a acelor clauze care pot fi înserate în conținutul unui contract de donație fără a contraveni irevocabilității acesteia. Codul civil precizează două asemenea clauze și anume clauza prin care uzufructul se dă unei persoane și nuda proprietate unei alte persoane și clauza privind reîntoarcerea convențională a bunului donat în patrimoniul donatorului în anumite condiții.

2. Clauza privind transmiterea uzufructului și a nudei proprietăți a bunului donat , unor persoane diferite. Reglementare juridică. Cadrul de reglementare este reprezentat de dispozițiile art.805 C. civ., potrivit cu care este permisă "dispoziția între vii sau testamentară, prin care uzufructul se dă la o persoană și proprietatea nudă la alta". Această dispoziție nu contravine principiului irevocabilității donației.

Donatorul poate să-și rezerve el uzufructul sau îl poate dona unei alte persoane; în ambele cazuri, uzufructul va fi supus regulilor ce îl guvernează prevăzute de art. 517 și urm. din C. civ. Practic într-o asemenea ipoteză obiectul contractului este reprezentat de nuda proprietate, care este transmisă în mod irevocabil. Desigură că, poate forma obiect al contractului numai dreptul de uzufruct, donatorul păstrându-și nuda proprietate. În susținerea acestei soluții deși nu există o reglementare expresă, poate fi invocat principiul "*qui potest plus, potest minus*", în sensul că dacă legiutorul recunoaște titularului dreptului de proprietate posibilitatea de a transmite dreptul, în totalitatea sa, printr-un contract de donație, cu atât mai mult el va putea transmite printr-un astfel de contract un dezmembrământ al acestui drept, adică mai puțin decât proprietatea însăși.

Proiectul Codului civil. Art. 753 din proiectul de Cod civil menține dispoziția legală amintită mai sus, dispunând că este admisă dubla liberalitate (prin care uzufructul se conferă unei persoane iar nuda proprietate alteia), după cum în plus propune consacarea valabilității liberalității dublu condițională (care presupune instituirea de către dispunător a două persoane sub una și aceeași condiție, pentru una din ele condiția fiind rezolutorie, iar pentru cealaltă suspensivă).

3. Clauza privind reîntoarcerea convențională a bunului donat în patrimoniul

* Universitatea din Craiova, Facultatea de Drept și Științe Administrative

donatorului. Reglementare juridică. Art. 825 al. 1 C. civ. dispune că "*donatorul poate stipula întoarcerea bunurilor dăruite, atât în cazul când donatarul ar muri înaintea lui, cât și în cazul când donatarul și descendenții săi ar muri înaintea sa*".

Deși aparent aceasta ar contraveni principiului irevocabilității, o astfel de clauză este considerată ca fiind compatibilă cu principiul irevocabilității. Practic aceasta este expresia voinței părților exprimată printr-o convenție prin care părțile stipulează că bunul donat se va întoarce la donator, dacă acesta va supraviețui fie numai donatarului, fie atât donatarului cât și descendenților săi. Admiterea unei astfel de clauze în conținutul unui contract de donație se justifică întrucât în acest caz, donația nu este revocată prin voința donatorului, ci prin convenția părților, libere de a supune donația unei condiții suspensive sau rezolutorii. În doctrină¹ s-a apreciat că o astfel de stipulație este o condiție causală rezolutorie expresă, care, în caz de realizare, produce efecte retroactive². Astfel că prin natura sa de condiție rezolutorie causală a cărei realizare nu depinde de voința donatorului, ci de hazard, este perfect valabilă și posibilă.

Formă. În privința formei legea nu cere o formă solemnă, fiind însă necesar ca stipularea clauzei de întoarcere să fie clară și precisă (ea nu reprezintă o cauză legală de revocare a donației³), astfel încât voința donatorului să fie neîndoiește exprimată.

Pentru bunurile imobile, această clauză de întoarcere trebuie supusă publicității imobiliare.

Dreptul de întoarcere. Doctrina. Reîntoarcerea convențională a fost numită în doctrină⁴ și dreptul de întoarcere sau dreptul de reversiune.

Dreptul de întoarcere ia naștere fie prin predecesul donatarului, fie prin predecesul donatarului și al descendenților săi. Ca atare pentru a opera reîntoarcerea este necesară survenirea decesului donatarului, sau a acestuia din urmă și a descendenților săi, fie că este vorba despre un deces fizic constat, fie că decesul este declarat pe cale judecătorească.

Declararea dispariției nu are nici un fel de relevanță în privința clauzei de reîntoarcere, întrucât potrivit Decretului nr. 31/1954, persoana dispărută este prezumată în viață, astfel că dispariția donatarului sau a donatarului și a descendenților săi nu conduce la reversiunea bunului donat.

Ipoteze. Ca atare în privința momentului la care va avea loc reîntoarcerea bunurilor, raportat la dispozițiile art. 825 C. civ. se pot întâlni două ipoteze:

a) *la momentul predecesului donatarului față de donator.* Donația este revocată la îndeplinirea condiției fără a avea relevanță că donatarul are sau nu descendenți.

b) *după predecesul donatarului și al descendenților săi față de donator.* Prin descendenți se înțeleg atât copiii donatarului cât și descendenții de grad mai îndepărtat (nepoți, strănepoți etc), iar revocarea donației are loc atunci când a murit ultimul descendent al donatarului. Dacă donatarul nu are descendenți, dreptul de reversiune se naște la decesul acestuia survenit în timpul vieții donatorului.

Prezumție. Dacă în contractul de donație s-a stipulat clauza de reîntoarcere a bunului donat, fără a se preciza în ce condiții, se presupune că reîntoarcerea are loc la predecesul donatarului față de donator⁵.

¹ Fr. Deak, *op. cit.*, p.106.

² Conform art. 1615 și 1019 C. civ.

³ P. Perju, *Sinteză teoretică a jurisprudenței instanțelor din circumscripția Curții de apel Suceava în domeniile dreptului civil și dreptului procesual civil* în *Dreptul nr. 7/1998*, p. 69.

⁴ Ion Dogaru și colectivul, *op. cit.*, p. 350-351.

Stipulare numai în favoarea donatorului. Se mai impune precizarea că potrivit art. 825 al. 2 C. civ., clauza de reîntoarcere nu poate fi stipulată decât în favoarea donatorului; dacă stipulația se face în favoarea unei alte persoane, suntem în prezența unei substituții fideicomisare care este nulă absolut (art. 803 C. civ.)⁶.

Întoarcerea bunurilor donate la donator, fiind efectul condiției rezolutorii exprese prevăzute în contract, are loc de drept. În cazul în care moștenitorii donatarului refuză restituirea bunului donat, donatorul are deschisă calea acțiunii în revendicare chiar și împotriva terțului dobânditor al bunului⁷.

Fiind o clauză stipulată în favoarea exclusivă a donatorului, acesta poate în timpul vieții, anterior îndeplinirii condiției rezolutorii să renunțe expres sau tacit la acest drept, după cum acesta îl poate transmite atât cu titlu oneros cât și cu titlu gratuit inclusiv donatarului⁸.

Efecte. Efectele unei astfel de clauze, trebuie analizate prin prisma naturii juridice a acesteia, respectiv aceea de condiție rezolutorie. Ca atare efectele juridice sunt diferite după cum ne aflăm în perioada anterioară îndeplinirii condiției (*pendente conditione*) sau după îndeplinirea condiției (*evenimente conditione*).

Condiția rezolutorie în intervalul de timp cuprins între momentul încheierii contractului și momentul îndeplinirii condiției, adică *pendente conditione*, nu produce nici un efect, contractul fiind considerat un contract pur și simplu, neafectat de modalități. Astfel donatarul este proprietar și poate transmite dreptul său sub condiție atât prin acte inter vivos cât și prin acte mortis causa. Conform principiului *nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet*, dobânditorul va avea însă un drept supus condiției rezolutorii căci donatarul nu poate transmite mai multe drepturi decât are el însuși.

Dacă condiția rezolutorie nu se îndeplinește, dreptul donatarului se consolidează retroactiv, fiind considerat a fi pur și simplu de la încheierea donației.

După îndeplinirea condiției rezolutorii, adică *evenimente conditione* (donatarul sau atât donatarul cât și descendenții acestuia au decedat înaintea donatorului), conform art. 1015 și 1019 C. civ., donația va fi revocată cu efect retroactiv, bunurile donate reîntorcându-se în patrimoniul donatorului libere de orice sarcini. În temeiul principiului *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis* drepturile constituite de donatar în favoarea unor terți se vor desființa cu efect retroactiv (*ex tunc.*), cu excepția cazului în care donația a avut ca obiect bunuri mobile corporale și acestea au fost înstrăinate de donatar *pendente conditione*. Într-o atare situație dobânditorul de bună-credință se va putea prevala de prescripția instantanee, el dobândind proprietatea în temeiul art. 1909 al. 1 C. civ., astfel că donatarul va fi obligat la restituirea valorii bunurilor donate.

Proiectul Codului civil. Proiectul de Cod Civil consacră de asemenea în mod expres valabilitatea clauzei de reîntoarcere convențională. În acest sens art. 765 dispune că "donatorul poate stipula întoarcerea bunurilor dăruite, dacă donatarul, sau atât acesta cât și descendenții săi, ar deceda înaintea lui. Aceste stipulații nu se pot face decât în favoarea donatorului. Dreptul de întoarcere, în ce privește imobilele, se va nota în cartea funciară. Practic textul de lege citat ar conferi o consacrare legislativă regulilor care s-au conturat în doctrină cu privire la reîntoarcerea convențională.

4. Clauza prin care donația este afectată de un termen. Donație afectată de

⁵ D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român*, tomul III, partea a II-a, Atelierele Grafice, Socec & Co, 1912, op. cit., p. 406.

⁶ Ion Dogaru și colectivul, *Drept civil. Teoria generală a actelor cu titlu gratuit*, Editura AllBeck, București 2005, op. cit., p. 350-351.

⁷ D. Alexandresco, op. cit., p. 402.

⁸ Idem, p. 42.

termen. Caracterul irevocabil al donației nu implică o predare imediată a bunului, motiv pentru care donația poate fi afectată de termen. Întrucât termenul ca modalitate a actului juridic civil nu afectează existența actului sau transmiterea dreptului de proprietate, ci numai exercițiul acestui drept, stipularea unei astfel de clauze nu contravine cu nimic principiului irevocabilității.

5. Clauza instituind o condiție causală sau mixtă. Admisibilitatea unei astfel de clauze în conținutul contractului de donație se justifică prin prisma faptului că îndeplinirea condiției cauzale depinde de hazard⁹, iar a celei mixte și de voința unei alte persoane¹⁰, determinate sau nedeterminate, astfel încât donatorul nu poate influența cu nimic, prin voința sa îndeplinirea sau nu a evenimentului condiție, considerent pentru care nu se poate aprecia că ele contravin principiului irevocabilității a donațiilor.

6. Clauza privind obligarea donatarului la plata datoriilor prezente și viitoare. Așa cum am mai arătat legiuitorul a instituit în mod expres interdicția de a stipula în conținutul contractului de donație obligația în sarcina donatarului de a plăti datorii sau sarcini viitoare nedeterminate. Per a contrario, nimic nu poate împiedica părțile unui contract de donație să instituie în sarcina donatarului obligația de a plăti sarcini sau datorii prezente (cu dată certă anterioară donației) precum și datorii viitoare dacă ele sunt certe și sunt specificate expres în contractul de donație¹¹.

7. Clauzele de inalienabilitate. Clauzele de inalienabilitate dar numai în măsura în care ele sunt recunoscute ca valabile, nu se consideră că ar contraveni principiului irevocabilității.

8. Clauza de îputernicire. Clauza de îputernicire stipulată în cazul depunerii unei sume de bani la CEC pe numele altei persoane cu intenția de a o gratifica, nu contravine principiului irevocabilității, întrucât deponentul va acționa în baza clauzei ca un madatar al titularului de libret¹².

⁹ Art. 1005 C. civ.

¹⁰ Art. 1007 C. civ.

¹¹ Art. 823 C. civ.

¹² T. Ménesi, M. Georgescu, Al. Oproiu, *Cu privire la depunerea unor sume de bani pe librete de economii CEC pe numele altei persoane decât depunătorul*, în R.R.D. nr. 85, p.38-43.